

MODELO DE TRANSLITERACIÓN DO ALFABETO CIRÍLICO SERBIO AO GALEGO

Jairo Dorado Cadilla

Resumo

Neste traballo preséntase unha proposta de transliteración do alfabeto cirílico serbio ao galego co obxectivo de sistematizar a transcripción e tentar corrixir erros e calcos que se veñen repetindo ó tomar como referencia as transcripcións a outras linguas.

Abstract

This paper presents a model for transliterating the Serb Cyrillic alphabet to Galician in order to systematize its transcription and correct mistakes and calques arising from the fact that intermediate languages have been used.

A transliteración¹ é a representación nun (ou adaptación a un) alfabeto (por exemplo o latino) de formas procedentes de linguas con outros sistemas alfabéticos (por exemplo o cirílico) ou silábicos (por exemplo o cree) e *vice-versa*. Esa adaptación baséase na representación fonética de cada grafema, é dicir, substitúese un grafema dun alfabeto polo grafema (ou grafemas) doutro alfabeto que representen o mesmo fonema, segundo o estipulado pola IPA.

A transliteración adoita darse, aínda que non exclusivamente, entre alfabetos diferentes, xa que polo xeral deberían respectarse as formas propias que unha lingua poida empregar dentro dun mesmo alfabeto (por exemplo os grafemas propios do checo nun texto en galego e *viceversa*). Nese caso debería proporse unha transcripción que recolla unha pronunciación figurada ou fonética, para evitar erros como os que citaremos a continuación.

A transliteración debe poder operarse a partir dun cadro de regras definido e particular para cada lingua, e aínda que poida haber diversos modos de transliteración deben ser minimamente uniformes.

Velaí só algúns erros (son innumerables) derivados da transliteración entre alfabetos ou entre linguas co alfabeto latino:

1. Erros derivados dunha transliteración entre linguas que usan un mesmo sistema alfabético (ultracorrección):

¹ Seguindo a distinción feita por PÉREZ-BARREIRO NOLLA, F. 1996. "A transcripción do chinés", *Viceversa*, 2, p. 127-151.

- 1.1. GESTAPO (de) > XESTAPO (gl*): castelanismo fonético procedente da lectura das iniciais en alemán GESTAPO (Ge(heime) Sta(ats)po(lizei)).
- 1.2. Grønland (da) > Groenlandia (es) > Grenlandia (gl*): como adoita acontecer coa transliteración dos grafemas do alemán *ä, ö, ü* en *ae, oe, ue* o topónimo desta illa deu lugar a aparición do nome normativo Grenlandia², moi discutíbel; de nos achegar á forma fonética máis transparente sería Grunlandia*. Con todo, o nome propio é Kallahitt Nuunaa.
- 1.3. Magyar (hu) > maxiar (gl*): o uso do nome en lingua húngara dos húngaros leva a esta ultracorrección na que se elimina o grafema *y* e se adopta a pronuncia *castelanizada* do mesmo. O grupo *-gy-* en húngaro representa un só fonema.

2. Erros derivados dunha lingua ponte. Son os máis comúns e aínda que no caso do galego adoitan ser por medio do castelán, son moi comúns os de procedencia inglesa, francesa e alemana. Exemplos:

- 2.1. Sarajevo (ba, hr, sh) > Saraxevo (gl*): castelanismo fonético procedente da lectura castelá de Sarajevo, non da pronuncia orixinal Saraievo-Sarajevo (ba, hr) / Сарајево (sr). A pronuncia castelá do grafema *j* provoca que se perpetúen erros cos grupos definidos pola IPA coma o /kh/: sikh (en) > sij (es) > six (gl*).
- 2.2. Ёлтсин (ru) > Eltsin (en) > Eltsin* / Ieltsin (gl): Ёлтсин transcrito polos medios de comunicación de fala inglesa como *Eltsin* e repetido en galego por certos medios escritos como *Eltsin*.

Cremos que o galego, aínda que se poida achegar a outras lingua para certas solucións terminolóxicas, debería ser, coma lingua independente que é, autónoma á hora de solucionar os problemas derivados de transliteracións de termos (topónimos, antropónimos, acrónimos...) procedentes doutras linguas e que teñan unha importancia na actualidade informativa –Милошевић (sr) > Milosevic* / Milóxevich (gl)– ou simplemente por corrixir os barbarismos asentados –Sarajevo (ba, hr) / Сарајево (sr) > Saraxevo* / Saraievo (gl).

Os serbios e os croatas consideran hoxe cadansúa lingua diferente e independente da outra. Á marxe de aceptarmos ou non esta situación, e incluso á marxe da pervivencia temporal da mesma, hai unha aplicación práctica que se pode tirar desta situación, e que é transliterar os termos procedentes do serbio,

² FERNÁNDEZ SALGADO, B *et al.* 1991. *Diccionario de Dúvidas da Lingua Galega*, Vigo: Galaxia, p. 277.

xa que o seu novo estándar, separado do estándar serbocroata, só permite a forma escrita co alfabeto cirílico³. Polo tanto tódolos antropónimos e topónimos e outros termos de interese (acrónimos, siglas...) que entren na nosa lingua deben ser adaptados á nosa fonética e non se debería usar unha forma escrita diferente á axeitada para o galego. As solucións que propomos aquí só serían válidas para o serbio⁴.

Por exemplo, na columna da dereita temos varios fragmentos tirados da versión orixinal serbia da novela *Unha ponte sobre o Drina* do premio Nobel Ivo Ándrich⁵ e a tradución ao español publicada na editorial Debate. Non nos interesa aquí a tradución senón a transliteración de certos nomes propios:

Они су знали да је мост подигао велики везир Мехмед-паша, чије родно село Соколовићи ту, иза једне од ових планина које окружују мост и касабу.

Saben que el puente fue mandado construir por orden del gran visir *Mehmed-Pachá*, cuyo pueblo natal, *Sokolovice*, se encuentra tras una de las montañas que circundan el puente y la ciudad.

Док није “нешто” проговорило из воде и саветовало Раду Неимара да нађе двоје нејаке деце, близнади, брата и сестру, Стоју и Остоју по имену, и да их узида у средње стубове моста .⁶

(...) hasta que una voz que surgía de las aguas aconsejó a *Radé, el maestro de obras*, que buscarse dos hermanos gemelos aún lactantes, niño y niña, y que se llamasen *Stoïa* y *Ostoïa* y que una vez hallados los emparedase en los pilares centrales del puente.⁷

³ Pola contra, o estándar croata só permite o alfabeto latino. Coidamos que se deberían respectar os grafemas propios do croata á hora de reescribilos en galego.

⁴ Consideramos que o serbio é unha das linguas oficiais da república de Bosnia Hercegovina. Con todo, como aínda se permite a dualidade cirílico-latino nesta República, cremos que o máis axeitado é manter os topónimos en alfabeto latino (non así os de Serbia e Montenegro) agás nos casos nos que unha forma errónea estea asentada (como Saraxevo*), transcribíndoa para tentar corrixir o erro (neste caso un castellanismo).

⁵ Ivo Ándrich (1892-1975) foi escritor e diplomático nacido en Bosnia, de país croatas. Premio Nobel en 1961 foi o ‘escritor de Iugoslavia’. Escribiu sempre en alfabeto cirílico, pero cun léxico inzado de abundantes turquismos (típicamente musulmán) pero respectando a fonética croata. Ao final da súa vida declarouse escritor serbio e no seu funeral foi denominado o “meirande escritor serbio”. (cfr. Introducción de H. R. Cooper, p. XIII, en SELIMOVIĆ, M. 1998. *Death and the Dervish*. Evanston: Northwestern University Press).

⁶ АНДРИЋ, И. 1997. *На Дрина Туприј* Beograd: Завод за уџбенике и наставна средства. [ÁNDRICH, I. 1997. *Na Drina Chúpria*. Beograd: Editorial para o ensino e a educación], p. 24.

⁷ ANDRIĆ, I. 1999. *Un puente sobre el Drina*. Madrid: Debate, pp. 8-9.

Como se pode ver, a “adaptación” destes nomes propios ao castelán é bastante peculiar, xa que os tradutores usan unha serie de recursos gráficos que carecen en castelán do valor que eses fonemas teñen na lingua orixinal. Tampouco usan unha solución máis lexítima, que sería empregar o alfabeto latino empregado no croata. Persoalmente creo que os autores consultaron estas formas escritas noutra lingua (neste caso semella ser o francés) ou que de feito a tradución non foi feita dende o orixinal. Vexamos, pois, a adaptación ao alfabeto latino usado no croata e a proposta para o galego:

Orixinal en cirílico	No alfabeto latino	Formas da tradución española	Proposta en galego
Мехмед-паша	Mehmed-paša (do árabe vía turco <i>Mehmet Paşa</i>) Sokolovići	Mehmed-Pachá	Meghmed-paxá
Соколовићи	Rade	Sokolovice	Sokólovichi
Раде ⁸	Stoja i Ostoja	Radé	Rade
Стоја и Остоја ⁹		Stoia y Ostoia	Stoia e Ostoia En castelán non existe o [i]. En francés ten o mesmo valor ca en galego: rompe os triptongos coma en “oiámos”

Finalmente o alfabeto cirílico serbio e a nosa proposta de transliteración ao galego (en orde alfabética serbia):

maiúsculo	minúsculo	latino croata	fonema	transliteración
А	а	a	[a]	a
Б	б	b	[b]	b
В	в	v	[v]	v (etimolóxica)
Г	г	g	[g]	g+u
Д	д	d	[d]	d
Ђ	ђ	đ	[ði]	di-
Е	е	e	[e]	E
Ж	ж	ž	[ɛ]	j
З	з	z	[s]	z
И	и	i	[i]	i
Ј	ј	j	[j]	i, í, -i-

⁸ En nominativo.

⁹ En nominativo.

maiúsculo	minúsculo	latino croata	fonema	transliteraciòn
К	к	k	[k]	k
Л	л	l	[l]	l
Љ	љ	lj	[λ]	ll
М	м	m	[m]	m
Н	н	n	[n]	n
Њ	њ	nj	[ŋ]	ñ
О	о	o	[o]	o
П	п	p	[p]	p
Р	р	r	[r]	r
С	с	s	[s]	s
Т	т	t	[t]	t
Ђ	ђ	ć	[tʃ]	ch
У	у	u	[u]	u
Ф	ф	f	[f]	f
Х	х	h	[h]	gh
Ц	ц	c	[ts]	ts
Ч	ч	č	[tʃ]	ch
Џ	џ	dž	[dʒ]	j
Ш	ш	š	[ʃ]	x

